

Sveriges Författarförbund - Sveriges Dramatikerförbund - Svenska Journalistförbundet - Sveriges Läromedelsförfattares Förbund - Konstnärernas Riksorganisation - Föreningen Svenska Tecknare - Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare - Svenska Fotografers Förbund - Föreningen Svenska Tonsättare - Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik - Federationen Svenska Musiker - Svenska Teaterförbundet - Svenska Regissörsföreningen - Oberoende Filmars Förbund - Unionen - klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkesutövares
Samarbets
nämnd

Stockholm den 16 juni 2015

Region Örebro län
Att: Rikard Åslund/Lena Adem
Box 1613
701 16 Örebro

KLYS synpunkter på remissversion av regional kulturplan för Region Örebro län 2016-2019

KLYS har tagit del av Region Örebro läns förslag till kulturplan för 2016-2019 och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen.

Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, d v s att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer från KLYS. Se bilaga.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t.ex. i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning. Hur kan man stödja de redan yrkesverksamma som vill vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vad har regionen för utvecklingsmål för regionöverskridande verksamhet?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Generella utgångspunkter och kulturplanens disposition

Detta är Region Örebro läns andra kulturplan som skrivs inom ramen för kultursamverkansmodellen som infördes 2011. Planen är en tidsbegränsad del i den regionala utvecklingsstrategin RUS och gäller för fyra år, från januari 2016 till och med december 2019.

Dispositionen är omfattande och i stort sett klanderfri. Med en pedagogisk läsanvisning och ett översiktligt inledande avsnitt får läsaren snabbt en god helhetsuppfattning av regionens fokus och intentioner med planen. Det vore dock önskvärt med en numrering även av varje huvudavsnitts underrubriker.

Särskilt positivt är att man understryker att kulturplanen ska fungera som en plan för länets gemensamma kulturutveckling och därför inbegriper kulturaktörer som inte ingår i samverkansmodellen eller den regionala kulturfinansieringen. Det är utmärkt att man i planen lyfter fram hur kulturen är en tydlig del av länets regionala utvecklingsstrategi genom att redogöra för strategins tre prioriterade målområden kopplade till kultur.

De åtta verksamhetsområdena följs enligt normen, med undantaget att Kulturarv är huvudrubrik för arkiv, hembygds- och museifrågor, medan hemslöjd har en egen huvudrubrik. Det är bra att alla konstarterna jämföras och har egna huvudrubriker i planen: teater, musik, dans, film, litteratur samt bild och form. Vi uppskattar att man i varje avsnitt om konstarterna rubricerar "Utmaningar och satsningar" för sig och "Utvecklingsmål 2016-2019" för sig.

KLYS välkomnar särskilt att Region Örebro län med sin nya plan betonar att man satsar på konkretisering i högre grad än i föregående kulturplan. Detaljerat listas punkt för punkt regionens kulturella utvecklingsmål i ett eget avsnitt. Med denna specificering av utmaningar och mål sticker denna kulturplan ut i jämförelse med somliga andra regioners kulturplaner som inte alls lika konkret specificerar sina mål på detta vis.

3 Begrepp och definitioner

Det är intressant att man i ett eget avsnitt behandlar olika aspekter på kulturbegreppet i stort och hur den kultur som omfattas av samverkansmodellen definieras jämfört med den kultur som står utanför modellens finansiering.

Det är mycket positivt att man i kulturplanen genomgående gör en tydlig åtskillnad mellan professionella kulturskapare och verksamma inom amatörculturfältet. Få kulturplaner har uppvisat en så frekvent användning av själva ordet "professionell" i sin text, men det blir ändå aldrig i överkant. KLYS välkomnar den tydlighet som Region Örebro län har i sina beskrivningar av förutsättningarna för de olika sorters professionellt kulturutövande och -skapande som finns inom varje konstområde. Att som regel lägga till ordet professionell framför en titel understryker den viktiga skillnaden mellan yrkesverksamma och amatörer.

Överlag är begreppsanvändningen i kulturplanen väl genomarbetad och konsekvent. Det är bra att regionen helt och fullt anammat begreppet "professionell kulturskapare". Emellertid finns några få undantag – t.ex. på sidorna 65-66 i remissversionen används begreppet "professionella aktörer" i stället för författare och poeter. Ordet aktör är mångtydigt och förekommer även i några fler sammanhang i planen. Att ordet "kulturarbetare" används på sidan 18 är inte fel men kan behöva

kompletteras med kulturskapare i det sammanhanget, eftersom kulturarbetare omfattar andra yrken inom kulturlivet än konstnärligt yrkesverksamma. Vi vill för övrigt anmärka på att "kulturskapare" på sidan 11 borde ändras till "professionella kulturskapare" om det nu är vad som åsyftas här.

KLYS noterar att begreppet mångfald i kulturplanen definieras entydigt i etnisk aspekt som främst relaterar till integrationsfrågor, vilket är alltför snävt. Vi efterlyser även en redogörelse för hur regionen i konstnärspolitisk bemärkelse applicerar begreppet "kulturell mångfald" när det handlar om bl.a. delaktighet och tillgänglighet för professionell kultur, konst och kreativitet under kommande planperiod.

4 Samråd med professionella kulturskapare

I planen beskrivs relativt utförligt hur man haft överläggningar med såväl kulturinstitutioner, kommunala kultursekreterare som civilsamhällets företrädare och även allmänheten. När det gäller samrådet med professionella kulturskapare så hänvisar man "bland annat" till dialog med intresseorganisationen The Art of Sweden som är en sammanslutning av många av länets professionella kulturskapare från olika konstområden. KLYS skulle gärna se att man i planen preciserar vilka fler professionella kulturskapare än denna organisation man har haft dialog med.

Region Örebro län har inför denna kulturplans framtagande också arbetat konstområdestematiskt och skriver att man haft specifika dialoger med särskilda arbetsgrupper inom bild och form samt dans. Dessutom påpekas i förbigående att "initiativ ... tagits för att skapa ett nätverk inom litteraturområdet". KLYS efterlyser en närmare redogörelse kring dessa s k arbetsgruppers och detta nätverks sammansättningar och arbetssätt relaterat till regionens kulturplan.

Man har hittills inte inrättat ett formaliserat konstområdesövergripande kulturskaparsamråd, som KLYS förespråkar. Dock har vi under skrivandet av detta remissvar fått den goda nyheten om att man till kommande år planerar att skapa ett sådant kulturskaparsamråd.

5 Kulturpolitiska utgångspunkter och mål

KLYS finner det mycket positivt att Region Örebro läns regionala utvecklingsplan (RUS) lyfter fram kulturen som ett generellt viktigt utvecklingsområde. Man har tre prioriterade målområden kopplade till kultur i sin RUS. Mer specifikt framhäver man utöver dessa övergripande målområden ung kultur, nyskapande och länets egna berättelser som särskilt viktiga för kommande års kultursatsningar i länet. KLYS ser dock en eventuellt oroande tendens i denna vurm för kulturen i det att man i beskrivningen påpekar "kulturens konkreta betydelse för en regions attraktivitet och tillväxt" men inte någonstans i sammanhanget redogör för konstens egenvärde och vikten av att värna om goda förutsättningar för ett professionellt kulturskapande.

I planen presenteras en rad punkter i ett regionalt kulturpolitiskt program med långsiktiga visioner för länets kultur ända fram till år 2025. Här talas det bland annat om kreativa mötesplatser, minnesvärda upplevelser, mångfald av uttryck, kulturell tillgänglighet för alla, nytänkande och ett "sprudlande kulturliv av hög kvalitet". Vidare hävdar man att regionen har en "förutsättningskapande och offensiv kulturpolitik som ser kulturen som en kraft för hållbar tillväxt, livskvalitet och samhällsplanering".

Detta aspektpolitiska synsätt är i ett KLYS-perspektiv anmärkningsvärt. I Örebro läns kulturpolitiska program nämns alltså ordet kvalitet en gång, liksom att det görs en rad andra visionära utspel, men ingenstans i sammanhanget nämner man de professionella kulturskaparna som är grundbulten i helheten. KLYS finner självfallet flera bra saker med ambitionerna men önskar se en konstnärspolitisk uppdatering av det kulturpolitiska programmet för att skapa en god balans mellan konstens egenvärde och nyttoaspekterna.

6 Regionala prioriteringar och utvecklingsmål

I avsnittet "Utvecklingsmål" på sidorna 30-33 listas en mängd kulturpolitiska prioriteringar och mål, vilket sammantaget inger goda förhoppningar om positiva reformer i den regionala kulturpolitiken. I KLYS ögon blir dock det professionella kulturskaparperspektivet lite undanskynt i listan. Vi saknar konkreta åtgärder kring sådant som arvodes- och ersättningsnivåer samt kompetensutveckling för yrkesverksamma kulturskapare. När man i en punkt hävdar att "möjligheten att ta del av professionell kultur ... ska stärkas genom lättåtkomlighet och en utveckling av kulturella mötesplatser" så vore några preciseringar på sin plats, annars riskerar detta att bli substanslöst.

KLYS ser mycket positivt på Region Örebro läns planer för förbättringar inom området kulturella och kreativa näringar och välkomnar det aviserade utvecklingsarbetet för ett kulturellt innovationscenter. Vi vill påpeka vikten av att i detta arbete involvera de professionella kulturskaparna redan på ett tidigt stadium, både de institutionsknutna och de fria professionella kulturlivets företrädare. Sådana aktörer som The Art of Sweden bör finnas med i samråd och förstudier kring regionala KKN-satsningar så att konstnärspolitiska perspektiv inte förbises i planeringen av ett kulturellt innovationscenter.

7 Kulturskapares villkor och regional konstnärspolitik

Redan i förordet påpekas vikten av att upprätthålla kvalitet och professionalism i Örebro läns kulturliv genom att både värna om länets kulturinstitutioner och de fria professionella kulturskaparna. KLYS finner det mycket positivt att man i planen har ett eget avsnitt om fria professionella kulturskapare, men samtidigt ekar det ganska tomt mellan de visionära formuleringarna om vad som kan förbättra förutsättningarna för att vara yrkesverksam kulturskapare i länet. Att vi kan skönja en viss självkritik i detta avsnitt bådär gott. Dock efterlyser vi i kulturplanen en mer konstruktiv och saklig hållning i sakfrågan och en redogörelse för en regional konstnärspolitik med fler konkreta åtgärder än de få som nämns kortfattat.

Anmärkningsvärt är för övrigt att principen om armlängds avstånd visserligen nämns i planens förord, men sedan lyser med sin frånvaro i brödtexten i resten av kulturplanen. KLYS värdesätter regionens formulering i förordet om kulturens fria ställning som grundsten i en demokratisk samhällsutveckling, och att man påpekar att både politiker och tjänstemän ska beakta konstnärliga beslut och konstnärligt kunnande. En utveckling i dokumentet av hur man kommer att säkerställa detta i praktiken under planperioden, om t.ex. särskilda referensgrupper kommer att inrättas, vore dock önskvärd.

8 Synpunkter gällande de specifika konstområdena

8.1 Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Generellt är det viktigt att på scenkonstområdet uppmärksamma att när de offentliga anslagen inte förmår hålla jämna steg med pris- och löneökningar hotas möjligheterna att behålla den höga kvaliteten och omfattningen på verksamheterna, samtidigt som utrymmet för förnyelse och utveckling krymper.

Ett centralt område för scenkonsten som bör ges ökad uppmärksamhet är arbetet med kompetensutveckling. Detta är idag begränsat såväl inom institutioner som inom det fria kulturlivet. KLYS saknar formuleringar i kulturplanen som pekar på samverkande insatser för kompetensutvecklingen inom scenkonsten i länet, i synnerhet för frilansare.

För att scenkonsten ska kunna möta sin publik krävs ett väl utvecklat arrangörsstöd och ett aktivt publikarbete. Det är positivt att läsa att just Örebro län planerar särskilda satsningar här. I många regioner har tidigare fungerande modeller för att förmedla föreställningarna med hjälp av till exempel kultursekreterare rustats ner. Detta har medfört färre föreställningar och ökade kostnader för administration och resor. Att stärka arrangörsledet är därför en strategisk fråga som KLYS välkomnar att Region Örebro län tar fasta på under kommande planperiod.

Det framgår i kulturplanen att Örebro blivit ett nationellt kunskapscentrum för hörsel- och dövfrågor och teckenspråket, och att det som ett led i detta har utvecklats ett samarbete bland annat mellan Örebro länsteater och Tyst Teater inom Riksteatern, ett samarbete som givetvis är mycket positivt. KLYS observerar i kulturplanen Region Örebro läns tankar på att skapa ett en nationell kultursamordning inom teckenspråksområdet. En av de frågor som då uppkommer rör relationen till Tyst Teater inom Riksteatern. Det finns redan idag ett nära samarbete mellan Tyst Teater och Örebro länsteater. I ett fortsatt beredningsarbete är det angeläget att belysa hur detta samarbete ska utformas och utvecklas. Det gäller särskilt frågan om ett eventuellt ställningstagande till att utlokalisera Tyst Teater till Örebro. Tyst Teater utgör för närvarande en integrerad del av Riksteaterns producerande verksamhet och KLYS vill understryka att det krävs en ingående analys av konsekvenserna av en sådan förändring.

8.1.1 Dans

Det finns goda ambitioner inom området konstnärlig dans i Region Örebro län. KLYS ser mycket positivt på att detta konstområde får relativt stort utrymme i kulturplanen och en utförlig genomgång av konkreta åtgärdsförslag för att ytterligare stärka dansen. Särskilt glädjande är att den lokala professionella dansen ska stärkas genom att regionalt yrkesverksamma dansare ges särskild del i den regionala turnéslingan för dans.

Det är bra att man identifierar att infrastrukturen på dansområdet inte fungerar som den ska och nu pekar på lösningar som eventuellt kan leda till fler arbetstillfällen. KLYS hoppas under kulturplaneperioden löpande få information om hur planerna går med att eventuellt etablera en regional dansscen i Örebro.

KLYS önskar vidare få mer information om hur processen löper framåt när det gäller ambitionen med regional rörlighet för projektanställda professionella dansare för att sprida dansen i länet.

8.1.2 Musik

Liksom kulturplanen i stort känns musikavsnittet genomarbetat och bra på det stora hela. KLYS välkomnar att man betonar länsmusikens strävan efter hög konstnärlig kvalitet och professionalism, men ser gärna en utvecklad beskrivning i planen av de regionala kulturpolitiska förutsättningarna i praktiken för dessa ambitioner.

I en kulturplan där man så noga och tydligt underbygger behovet av både bredd och professionalism, saknar KLYS att man vågar ta steget ut och vågar tala om behovet av att överbrygga gapet mellan dessa delar. Man har både musikhögskola och orkester i sitt län men för att dessa ska kunna överleva krävs en återväxt.

El Sistema-modellen är lovvärd men får inte slå ut kulturskolorna utan ska vara ett komplement. Musikundervisning får inte reduceras till enbart ett socialt verktyg. Man måste, som i idrotten, kunna satsa på de som har större förutsättningar att utvecklas till den elit som behövs för kulturens fortlevnad på professionell nivå. Elit får inte bli ett förbjudet ord när det gäller återväxt i kulturen. KLYS uppfattar ändå att man i kulturplanen har lagt grunden för att våga uttala den målsättningen.

I avsnittet "Utmaningar och satsningar" om Svenska Kammarorkestern talas det om att ta till sig framgångsrika erfarenheter från orkestrar över hela världen. Detta är bra. Sådant behöver vi mer av, så de regionala planerna inte blir ett hinder för att lyfta blicken.

I övrigt ser KLYS fram emot den aviserade beskrivningen av musikkonsulentens uppdrag i uppdaterade versioner av kulturplanen i höst. Ambitionerna med detta konsulentuppdrag låter mycket bra, särskilt det uttalade målet om att stärka det professionella musikutbudet och tillgängligheten.

8.2 Litteratur

I Region Örebro läns kulturarbete de senaste åren tillhör litteraturen de mest eftersatta konstområdena, sett ur författarnas perspektiv. Nu när detta blivit ett separat konstområde i kulturplanerna så ser KLYS fram emot regionala strategier för att stärka författarnas ställning och tydligare lyfta fram skrivandet och den professionella författarrollen.

Det råder en bekymmersam situation för både professionella författare och dem som strävar att etablera sig på allvar. Författarförbundet har återkommande under de senaste åren tvingats påpeka att det skrivna ordet är undervärderat i kulturpolitiken. Det tas lätt för givet att litteratur skapas oavsett under vilka villkor författare och översättare arbetar.

Den senaste inkomstundersökningen från Författarförbundet (2014) visar (enligt statistik i Författaren 3-2014) att medlemmarnas ekonomi blir allt sämre.

- Sex procent släpar författarnas och översättarnas sammanlagda inkomster efter jämfört med riksgenomsnittet, en ökning med två procent jämfört med 2004 års undersökning.
- Samtidigt har andelen heltidsförfattare (vilka ägnar 75 % eller mer av den totala arbetstiden åt litterär verksamhet) minskat dramatiskt sedan 2004 med en växande grupp som får allt svårare att försörja sig på sitt skrivande.
- Parallellt upplever allt fler författare (30 procent av alla tillfrågade jämfört med tio år tidigare) att möjligheten att publicera sig via traditionella bokförlag minskat.
- På motsvarande vis har också egenfinansieringen ökat. Från tidigare 18 procent bidrar idag 27

procent av medlemmarna ekonomiskt till publiceringen av sitt senaste verk.

- I en kommentar till undersökningen varnade också Författarförbundets ordförande Gunnar Ardelius för en kombination av "avmattning av medlemmarnas litterära inkomster och tilltagande klyftor" där "polariseringen fortsätter att öka" med "ett fåtal författare som tjänar mycket medan den stora massan är låginkomsttagare".

KLYS kan konstatera att det i Region Örebro län råder stor brist på självklara stödformer för litterärt skapande och bokutgivning i olika former, bl.a. med regional utgångspunkt. Antalet och storleken på sökbara arbetsstipendier som fördelas i regionen till författare är få och relativt låga.

Författarförbundets generella syn på vad landets kulturplaner ska innefatta är följande, vilket också bör gälla den nya kulturplanen för Region Örebro län:

1. Att det skrivna ordet är språk- och kulturbärande och en förutsättning för spridning av demokratiska värden.
2. Att litteraturen är ett eget konstområde och en vitaliserande kraft i varje samhälle.
3. Att skolan bör ges utrymme och resurser för att arbeta aktivt med litteraturen som ett pedagogiskt verktyg där lustläsning och eget skrivande står i centrum och bemannande skolbibliotek är självklara.
4. Att folkbiblioteken bör ges tillräckliga resurser för att kunna arbeta med sitt läsfrämjande uppdrag där tillgänglighet, uppsökande verksamhet och bredd är nyckelfaktorer för framgång.
5. Att professionella författare och översättare ska beredas utrymme att medverka i sin yrkesegenskap i olika sammanhang, såsom skola och utbildning, kultur- och samhällsdebatt m.m. Sådan medverkan ska arvoderas lägst i enlighet med i branschen etablerad praxis, det vill säga enligt Författarförbundets minimirekommendationer för bland annat framträdanden.
6. Att regionen ska stödja läsfrämjande och litteraturspridande projekt som bygger på bredd, kvalitet och tillgänglighet.
7. Att regionen aktivt ska verka för att ta emot fristadsförfattare.

KLYS rekommenderar följande insatser på litteraturområdet i Region Örebro län:

- Inrätta en regional författar- och utgivningsfond. Medel till fonden bör avsättas ur den årliga budgeten.
- Ge arrangörer möjlighet att söka stöd till författarframträdanden så att alla följer Författarförbundets arvodesrekommendationer, något som bör understrykas specifikt i kulturplanen.
- Mer konkret engagera regionens författare i skriv- och läsfrämjande aktiviteter för att stärka kontakten mellan författare och publik. Region Örebro län bör kunna erbjuda stöd till sådana aktiviteter.
- Utveckling av årliga Bokens dag i flera städer. Regionen kan gå in med erfarenhetsutbyte mellan olika arrangörer och ekonomiskt stöd för att genomföra arrangemanget i fler städer än hittills. Författare verksamma i regionen bör få framträda med aktuell utgivning.
- Stöd till genomförandet av en regional bokmässa eller bokfestival. Vid sidan av den årliga bokmässan i Göteborg har lokala/regionala bokmässor eller bokfestivaler fått en större betydelse. Så har det även varit med Bokmässan i Örebro under det senaste decenniet, med privata intressenter och bildningsorganisationer som arrangörer i samarbeten med författare och förläggare. Stödet bör påpekas i kulturplanen och innehållsmässigt kunna utvecklas efter utbyte med andra arrangörer i landet. Dessutom kan regionorganisationen åter bli ekonomisk garant av priset "Årets länsförfattare", vilket man gjorde fram till och med 2012.
- Utbildningsinsatser kring digitaliseringen inom litteraturen och utgivningen av e-böcker. Regionen bör budgetera för utbildningsinsatser och erfarenhetsutbyten där olika parter kan delta och lära tillsammans och av varandra.

- Stöd och utbildning för att lyfta fram och stärka lokala boksamlingar. I kulturplanen bör biblioteken uppmuntras med exempelvis utbildningsinsatser och erfarenhets utbyte och ge ekonomiskt stöd för att utveckla sina localsamlingar. Stödet skulle även innefatta möjlighet till att inventera kommunernas boksamlingar och komplettera författarskap med anknytning till regionen.
- Utveckla den litterära turismen i regionens kommuner genom exempelvis utbildning i litterär guidning och erfarenhetsutbyte mellan författare och dem som arbetar med turism, genom stöd till lansering av böcker, digitalisering av litteratur och nerladdningsbara kartor och utveckling av appar. Erfarenheter bör hämtas från andra regioner som t.ex. Västerbotten.

I övrigt välkomnar KLYS regionens samverkansambitioner för att stöda litterärt skrivande samt idén om att utveckla en regional litterär plattform med en konkret funktion att samordna litteraturen i länet. Men här kunde denna i övrigt fylliga kulturplan gott innehålla en mer konkret beskrivning av saken, särskilt som litteraturen nu formellt är ett eget konstområde.

KLYS skulle också gärna se att Region Örebro län i sin kulturplan tar upp konstområdet dramatik och eventuellt kartlägger länets dramatiker och deras förutsättningar för att verka i länet.

8.3 Konst- och kulturfrämjande verksamhet

62 procent av konstnärerna i Örebro län har en månadsinkomst på 13 300 eller mindre, vilket kan jämföras med den genomsnittliga månadsinkomsten i länet som enligt SCB var 21 067 kronor (år 2012). Detta innebär att majoriteten av konstnärerna i Örebro har svårt att livnära sig på sin verksamhet. Cirka 31 procent av yrkeskåren uppger att de tvingats tacka nej till att medverka i en utställning för att ersättningen och villkoren är så dåliga att de inte har haft råd. Åtta av tio konstnärer har vid något tillfälle inte fått utställningsersättning vid utställningar.¹

Örebro läns utmärkta dokument "Kartläggning av bild och form i Örebro län" (2014) ger en samlad bild av förutsättningarna och utmaningarna i regionen. Tyvärr återspeglas inte dessa insikter i kulturplanens avsnitt om bild- och formområdet. Det omnämns i kulturplanen att länet genom tillämpning av enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning av offentliga miljöer och MU-avtalet skulle kunna förbättra arbetsvillkoren för länets konstnärer (s. 68), men det saknas en strategi för hur detta ska gå till. KLYS skulle därför gärna vilja se att en handlingsplan utarbetas för bild- formkonsten i regionen där det tydligt anges hur enprocentsregeln och MU-avtalet ska implementeras.

KLYS föreslår att Region Örebro län:

- utarbetar en handlingsplan för bild- och formområdet i dialog med konstlivet och de professionella konstnärerna. Den bör ta ett samlat grepp på bild- och formkonsten och ta avstamp i länets specifika förutsättningar. En naturlig start för arbetet med denna handlingsplan är dokumentet "Kartläggning av bild och form i Örebro län".
- skriver in i den regionala kulturplanen att en plan ska tas fram för hur MU-avtalet kan implementeras på regional såväl som kommunal nivå och att en regional MU-avtalspott införs, till vilken arrangörer kan söka medfinansiering för att konstnärerna ska få MU-avtalsenliga ersättningar inklusive ersättning för sin arbetstid. Regionen bör erbjuda sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän och utställningsarrangörer en workshop om MU-

¹ Se KRO/KIF:s rapport "Utsikt från ateljéerna: Länsvisa undersökningar" (2014).

avtalet, åtminstone vartannat år. Regionen bör årligen redovisa hur MU-avtalet har implementerats. MU-avtalspotten och utbildningarna bör budgeteras.

- tillämpar enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning vid samtliga ny-, till-, och ombyggnationer, även i regionens och kommunernas bolags byggande av infrastruktur och fastigheter. Låt konstnärerna vara delaktiga i utformningen av den offentliga miljön redan vid planeringsstadiet. På så sätt kan den konstnärliga kompetensen utnyttjas effektivt och den offentliga miljön bli bättre. Regionen bör erbjuda sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän och utställningsarrangörer en workshop om enprocentsregeln, åtminstone vartannat år, och stödja kommuners utveckling av riktlinjer och metoder för implementeringen av enprocentsregeln. Regionen bör årligen redovisa hur enprocentsregeln har implementerats.
- planerar för en förstudie om möjligheten att starta ett resurscentrum för professionell bild- och formkonst som strategiskt samlar och samordnar det regionala konstlivet, myndigheter och näringsliv.
- engagerar bildkonstnärer i olika sammanhang, exempelvis inom utbildningsväsendet, i arbetet med stadsplaner och i olika utvecklingsprocesser. Se konstnärer som en resurs och sikta på att skapa fler arbetstillfällen för fria kulturskapare. Skäliga ersättningar ska alltid betalas till professionella konstnärer i alla arrangemang initierade av regionen.

8.4 Filmkulturell verksamhet

KLYS välkomnar att filmavsnittet i planen är relativt omfattande och att man tar upp både frågor kring infrastruktur, regionens filmpedagogiska uppdrag och regionalt filmskapande i ett professionellt perspektiv.

Det vi efterlyser är regionala perspektiv på mångfalds- och klassfrågor och representativitet inom filmen, dvs. någon form av resonemang kring vilka som får möjlighet att göra film och hur dessa nås av vad som finns, t.ex. genom nya sätt att marknadsföra stöd och aktiviteter.

Det är bra att jämställdhetsarbete framhävs som viktigt, men vi saknar något konkret om hur det ska göras, såsom förslag kring att öronmärka medel eller inrätta mentors-/fadderverksamhet. Det finns exempelvis ett Wift Östra som vi tolkar att man nu helt missar att samverka med.

Även om KLYS sätter stort värde på att Region Örebro län i kulturplanen påpekar vikten av att etablera gemensamma mötesplatser för amatörer och professionella filmare, så saknar vi en mer konkret stimulerande regional filmstrategi för stärkt entreprenörskap bland filmare genom inkubatorer som t.ex. Transit i Stockholm.

9 Sammanfattande synpunkter

Det är sammantaget ett välskrivet dokument med en bra disposition som omfattar alla de huvudrubriker och underrubriker som bör finnas med i en regional kulturplan. Region Örebro län framstår rent allmänt bland regionerna i landet som mycket kulturorienterad med goda ambitioner på många nivåer, och med en kulturpolitisk fördjupning som sticker ut. Dock finner KLYS ett grundläggande problem med planen i det att dokumentet på det stora hela får en karaktär av redogörelse av fakta och målbilder istället för av formuleringar av konkreta lösningar och strategier.

Man identifierar och konstaterar att det finns utmaningar och nämner visserligen olika lösningar på dessa som man strävar efter att nå, men många gånger utan att formulera vad man mer exakt tänker göra i praktiken i varje sakfråga under kommande planperiod. Här finns dock undantag som t.ex. på dansområdet där konkretiseringen av åtgärder var utmärkt.

En annan sak som KLYS vill anmärka på är att det i regionens kulturpolitik finns ett aspektpolitiskt fokus som i allra högsta grad bör balanseras upp med en tydligare formulerad regional konstnärspolitik där villkoren för de professionella kulturskaparna framgår som lika väsentliga som brukarperspektiv och besöksnäringsspekter överlag.

KLYS saknar också en redogörelse i planen för strategier för hur regionen ska arbeta med att upprätthålla armlängds avstånd-principen inom kulturpolitiken, både generellt och konstområdesspecifikt.

KLYS vill slutligen tacka Region Örebro län för att vi getts tillfälle att ta del av remissutgåvan av den kommande kulturplanen och inkomma med vårt yttrande.

För KLYS

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd

Alströmergatan 12, 7 tr
112 47 Stockholm

Telefon Carl: 070-262 19 38

www.klys.se